

Posudek bakalářské práce
Anne-Marie Skácelové

Přejímky z tzv. exotických jazyků v češtině a bulharštině

Obor jihovýchodoevropská studia
Katedra jihoslovanských a balkanistických studií
Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
2017

Téma předkládané bakalářské práce je **aktuální** především s ohledem na narůstající vliv tzv. globalizace na současnou jazykovou situaci bulharskou a českou. Anne-Marie Skácelová se tedy zaměřila nikoliv na již tradičně vyzdvihovaný kontakt s dominující angličtinou, který je bezpochyby hlavním impulzem inovačního dění v oblasti slovní zásoby, nýbrž na dnes stále aktivnější (zprostředkovaný, ale též přímý) kontakt s jazyky vzdálených zemí a kultur označovanými jako exotické.

Obecně lze říci, že členům slovní zásoby původem z exotických jazyků je v lexikologii věnována jen okrajová pozornost. Exotizmy jsou většinou hodnoceny na základě nejazykových kritérií – je rozebírán vztah jejich denotátu k domácímu prostředí, podotýká se jejich sounáležitost s ostatními členy pasivní slovní zásoby apod. Již samotné užívání termínu *exotizmus* (*екзотизъм*) je zažité především v bulharské literatuře o problematice slovní zásoby, zatímco v českých pracích se (spíše sporadičtěji než v bulharštině) setkáváme s označením *exotická slova*. Specifické vlastnosti „exotických“ přejímek přitahují častěji pozornost translatoLOGŮ, kteří je běžně zařazují do souboru pojmenování cizích reálií neboli tzv. bezekvivalentního lexika. Vytyčuje se také úloha exotických slov pro ozvláštnění uměleckých, publicistických (nověji také reklamních) aj. textů a v souvislosti s tím se rozebírá jejich stylistická funkce.

Při stanovení základního cíle své práce (viz úvod, str. 6) si autorka zřejmě uvědomovala neshody interpretace exotizmů v rámci jednotlivých oborů – a v obou národních lingvistikách –, a proto se zaměřila na porovnání a systematizaci dosavadních poznatků o exotických slovech jak lexikologie a lexikografie, tak translatoLOGIE. V souvislosti s tím A.-M. Skácelová shromažďuje velký počet relevantních bulharských, českých a ruských vědeckých publikací, a takto vytváří bohatou teoretickou základnu pro svůj výzkum v této oblasti i pro případná bádání budoucí.

Inovativnost předkládané práce spočívá především v autorčině záměru stanovit základní rysy exotických slov nejen na základě srovnání přístupu k nim v bulharských a českých odborných publikacích, ale také pomocí konfrontace vybraných jednotek zahrnutých do výkladových slovníků obou jazyků, což dosud nebylo uskutečněno.

Dalším cenným přínosem jsou 4 rejstříky excerpovaného jazykového materiálu, které skýtají informace o shodách a rozdílech pojetí slov z tzv. exotických jazyků ve dvou národních lexikografiích a vytvářejí podrobnější obraz o stavu v tomto lexikálním podsystému obou jazyků. Rejstříky obsahují celkem 347 exotizmů (163 českých a 184 bulharských jednotek) pocházejících z výkladového slovníku bulharského – ANDREJČIN, Ljubomir Dimitrov et al. *Bălgarski tălkoven rečnik*. 4. izdanie. Sofija: Nauka i izkustvo, 2015, 1093 s. – a výkladového slovníku českého – ČERVENÁ, Vlasta a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*, Praha: Academia, 2006, 647 s. Oba slovníky jsou středního rozsahu a jsou pokládány za normativní, resp. jsou vhodným zdrojem materiálu pro konfrontaci.

První dvě podkapitoly teoretické části práce (viz paragrafy 1.1 a 1.2) ukazují na snahu autorky pojmut exotizmy v širším kontextu a ujasnit si místo, které přejímky z exotických jazyků zauímají mezi jednotlivými členy bulharského a českého lexika. Podrobně jsou proto zde rozebrány základní principy třídění členů slovní zásoby, přičemž se vychází z postupů uplatněných v některých bulharských a českých lexikologicky zaměřených dílech. Pozornost je dále věnována otázkám adaptace a asimilace cizích slov, které úzce souvisejí s přejímáním exotizmů do bulharštiny a do češtiny. Následující podkapitola (paragraf 1.3) představuje výčet různých typů klasifikací navržených bulharskými, českými a ruskými autory a také zjištění autorky, že se bulharské a ruské typologie exotizmů do velké míry shodují (s. 24). V souladu se stanoveným cílem práce následuje partie o pojetí exotizmů v teorii překladu (paragraf 1.4). V ní je blíže vysvětlen obsah termínů, jako jsou např. *exotizmus*, *exotizace*, *etnografizmy*, *bezekvivalentní slovní zásoba*, *konotativní slovo* aj. Přihlíží se rovněž ke vztahu termínů a reálií a dospívá se k opodstatněnému názoru, že podle translologie termíny, jako jednotky označující ojedinělé jazykové jevy, se reáliím do jisté míry podobají (s. 29). V posledním odstavci této části autorka, i když to graficky nijak nezdůrazňuje, shrnuje, že i přes některé rozdíly v hodnocení přejímek označovaných jako exotizmy, bezekvivalentní lexémy apod., se výklady v bulharských, českých a ruských pracích shodují, jak co se týče jednotlivých definic, tak dílčích klasifikací podle různých kritérií (genetických, sémantických aj.).

V druhé kapitole jsou určeny charakteristické rysy, které autorka pokládá za relevantní při třídění exotizmů již ustálených ve slovní zásobě bulharského a českého spisovného jazyka. Se zřetelem k tomu jsou stanoveny dílčí sémantické skupiny, do nichž jsou zařazena vybraná exotická slova pocházející z bohaté materiállové základny vytvořené pro účely této bakalářské práce. Rozboru exotizmů na základě jejich genetických vlastností předchází pojednání o bulharské a české slovní zásobě podle jejího původu (paragraf 2.2). V tomto širším kontextu, vycházejícím

z klasifikací obecně přijímaných v bulharských a českých lexikologiích, jsou vyděleny exotizmy, které se do bulharštiny a češtiny dostaly z neindoevropských jazyků. V souvislosti s tím za **základní přínos** výzkumu A.-M. Skácelové pokládám detailnější třídění vybraných exotizmů v bulharštině a češtině podle přístupu uplatňovaném ve výkladové lexikografii – nejen podle jazykové skupiny, ale také podle jazykových rodin, do kterých spadají jednotlivé indoíránské, ugrofinské a altajské, afroasijské, africké aj. tzv. exotické jazyky. Třebaže tato klasifikace odpovídá stanoveným cílům předkládané bakalářské práce, soustavnější konfrontační fonetická, morfologická a sémantická analýza větších a rozmanitějších souborů exotizmů by jistě přinesla další nová a zajímavá zjištění. Byl by to vhodný cíl případné budoucí magisterské práce.

Ve třetí kapitole autorka porovnává kvantitativní údaje z výkladových slovníků obou spisovných jazyků a velmi stručně formuluje závěry plynoucí z třídění konkrétního materiálu. Zajímavé jsou autorčiny postřehy, že bulharština aktivněji než čeština přejímala turcizmy, arabizmy a persizmy (str. 47) a též že je patrný proces opětovné grafické adaptace exotizmů, které se do bulharštiny dostaly prostřednictvím ruštiny. Uvítala bych však, kdyby tato tvrzení byla argumentována solidněji uvedením konkrétních příkladů a jejich podrobnější analýzou.

V úsporném závěru (kapitola 4.) A.-M. Skácelová uvádí, že dosažení cílů, které si stanovila, jí umožnilo vypracovat model klasifikace exotických slov v češtině a v bulharštině, který by mohl být nosným základem pro konfrontaci materiálu i z dalších jazyků. Lze souhlasit s autorkou, že třídění, které provedla, je detailnější než třídění v dosavadních lexikologických publikacích, zejména co se týče genetických rysů jednotlivých exotizmů, přesto se domnívám, že orientace výzkumu na fungování exotizmů v obou současných spisovných slovanských jazycích by mohlo přinést nová a neotřelejší zjištění. Očekávala bych zde též podrobnější výčet shod a rozdílů již existujících modelů klasifikace a modelu navrženého autorkou.

Z hlediska formálních náležitostí a obsahu předkládaný text splňuje požadavky kladené na bakalářské práce – kromě čestného prohlášení, abstraktu a klíčových slov v českém i anglickém jazyce je opatřen dostatečně podrobným obsahem, seznamem použité literatury a poznámkovým aparátem. Jsou přiloženy také čtyři pečlivě vypracované rejstříky excerpovaného bulharského a českého jazykového materiálu. Závěrečná práce Anne-Marie Skácelové i přes vytknuté nedostatky ve velké míře dosahuje cílů stanovených v úvodu. Je třeba také ocenit, že autorka měla rovněž na zřeteli jazykovou správnost a formální úpravu textu. Doporučuji proto její bakalářskou práci *Přejímky z tzv. exotických jazyků v češtině a bulharštině* k ústní obhajobě s hodnocením **výborně**.

V Praze dne 3. 6. 2017

Mgr. Božana Niševa, Ph.D.
vedoucí práce